

POLSKIE
OBIEKTY NA
LIŚCIE
ŚWIATOWEGO
DZIEDZICTWA

STARE MIASTO W KRAKOWIE

- Wpis na podstawie kryterium IV
- Miejsce wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa w 1978 r., czyli jako jedno z pierwszych 12 obiektów na świecie. Obszar wpisany obejmuje Stare Miasto w obrębie dawnych murów, Wzgórze Wawelskie oraz dzielnicę Kazimierz ze Stradomiem. W 2010 r. została utworzona strefa buforowa dla obszaru wpisanego.
- *Stare Miasto Krakowa, dawnej stolicy Polski, rozciąga się u stóp Zamku Królewskiego na Wawelu. XIII-wieczne miasto kupieckie posiada największy w Europie rynek, liczne zabytkowe kamienice oraz bogato wyposażone pałace i kościoły. O świetnej przeszłości Krakowa świadczą fragmenty XIV-wiecznych murów miejskich, położona na południu miasta średniowieczna dzielnica Kazimierz, z zabytkowymi synagogami, Uniwersytet Jagielloński oraz katedra gotycka, w której pochowani są królowie Polski.*

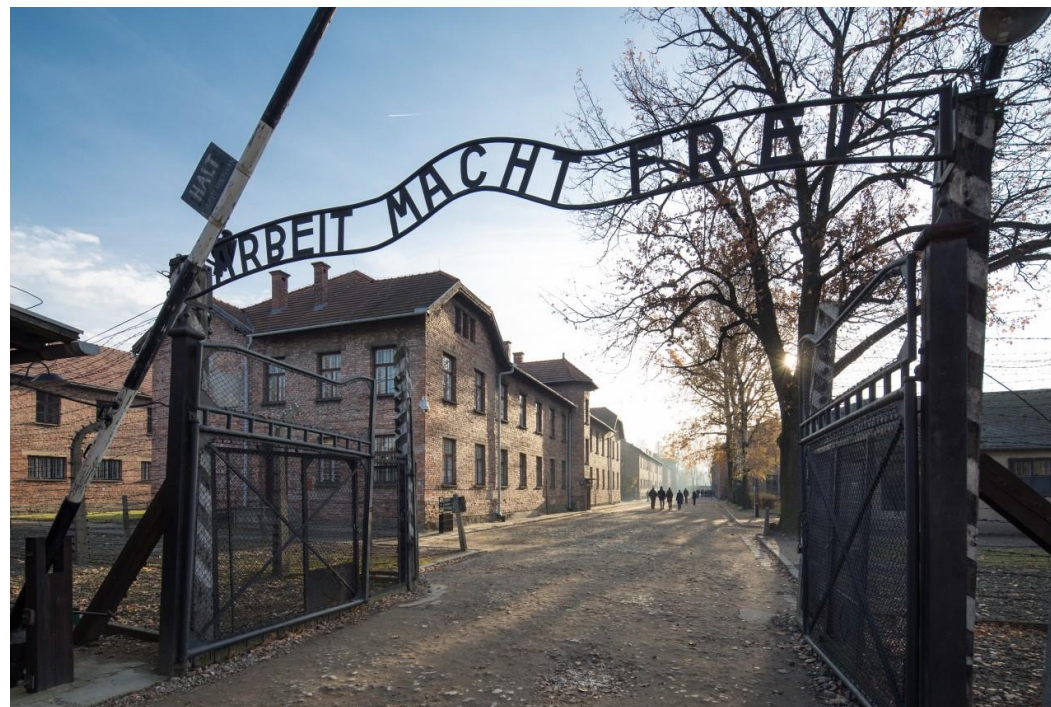
KRÓLEWSKIE KOPALNIE SOLI W WIELICZCE I BOCHNI

- Wpis na podstawie kryterium IV
- Podobnie jak Stare Miasto w Krakowie, Kopalnia Soli w Wieliczce została wpisana w 1978 r., jako jeden z pierwszych 12 obiektów na świecie. W 2013 roku wpis rozszerzono o Kopalnię Soli w Bochni i Zamek Żupny w Wieliczce, zmieniając nazwę wpisu. Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni są wpisem seryjnym.
- *Pokłady soli kamiennej w Wieliczce eksploatowane są od XIII w. Kopalnia rozciąga się na 9 poziomach i liczy 360 km chodników, w których znajdują się wyrzeźbione w soli ołtarze, posągi i inne dzieła sztuki; etapy pasjonującej pielgrzymki ku przeszłości tego zakrojonego na szeroką skalę przedsięwzięcia przemysłowego.*
- *Strefę Zabytkową Kopalni w Bochni stanowią 3 szyby: Sutoris (z połowy XIII w.), Campi (z połowy XVI w.) i Trinitatis (z początku XX w.) oraz 9 poziomów, usytuowanych pod powierzchnią. Cenną spuścizną kultury duchowej bocheńskich górników stanowią podziemne kaplice i miejsca kultu religijnego.*

AUSCHWITZ-BIRKENAU. NIEMIECKI NAZISTOWSKI OBÓZ KONCENTRACYJNY I ZAGŁADY (1940-1945)

- Tereny byłych obozów Auschwitz-Birkenau zostały wpisane w 1979 r. na podstawie kryterium VI. Na Liście Światowego Dziedzictwa reprezentują wszystkie obozy koncentracyjne i obozy zagłady na świecie.
- *Ogrodzenia, druty kolczaste, wieże strażnicze, baraki, szubienice, komory gazowe oraz krematoria świadczą o warunkach, w jakich odbywało się hitlerowskie ludobójstwo na terenie dawnego obozu koncentracyjnego i obozu zagłady Auschwitz-Birkenau, największego w III Rzeszy. Badania historyczne wykazały, że w obozie tym, stanowiącym symbol okrucieństwa ludzi wobec ludzi w XX wieku, systematycznie głodzono, torturowano i wymordowano 1, 5 miliona ludzi, w przeważającej części Żydów.*

PUSZCZA BIAŁOWIESKA

- Obiekt transgraniczny polsko-białoruski
Wpis na podstawie kryteriów IX i X
- *Puszcza Białowieska położona na terytorium Polski i Białorusi jest rozległą połacią pierwotnego lasu, w którym występują zarówno drzewa iglaste, jak i liściaste. Obszar wpisany rozciąga się na powierzchni liczącej 141 885 ha. Jest to miejsce unikalne z punktu widzenia zachowania różnorodności biologicznej. Występuje tu najliczniejsza populacja żubra europejskiego, gatunku, który symbolizuje Puszcę Białowieską.*
- W 1979 r. na Listę Światowego Dziedzictwa została wpisana część obszaru Białowieskiego Parku Narodowego. Białoruska część Puszczy Białowieskiej została wpisana w 1992 r. jako rozszerzenie wpisu. Od 1992 r. obie części Puszczy stanowią jeden obiekt transgraniczny. W 2014 roku miejsce Światowego Dziedzictwa zostało rozszerzone, przede wszystkim po stronie polskiej (z powierzchni 5.069 ha do 59.576,09 ha). Nastąpiła również zmiana nazwy (ang. Białowieża Forest, przedtem: Białowieża Forest/Belovezhskaya Pushcha) i zmiana kryteriów wpisu (poprzednio: kryterium VII).

STARE MIASTO W WARSZAWIE

- Wpis w 1980 r. na podstawie kryterium II i VI.
- W sierpniu 1944, w czasie Powstania Warszawskiego, przeszło 85% zabudowy Starego Miasta zostało zniszczone przez oddziały hitlerowskie. Po wojnie, z woli społeczeństwa, podjęto trwające pięć lat dzieło odbudowy, pieczołowicie restaurując kościoły, pałace oraz Rynek Starego Miasta. Jest to wyjątkowy przykład niemal całkowitej odbudowy zabytków pochodzących z nieprzerwanego ciągu historycznego, od XIII do XX wieku.

STARE MIASTO W ZAMOŚCIU

- Zespół urbanistyczny wpisany w 1992 r. na podstawie kryterium IV
- *Miasto zostało założone w XVI wieku przez kanclerza Jana Zamoyskiego, na szlaku handlowym łączącym Europę Zachodnią i Północną z Morzem Czarnym. Zamość, wzorowany na włoskim modelu miasta idealnego, zbudowany przez pochodzącego z Padwy architekta Bernardo Morandiego, stanowi doskonały przykład miasta renesansowego z końca XVI w., które zachowało pierwotny plan, fortyfikacje oraz liczne budowle, łączące włoskie i środkowoeuropejskie tradycje architektoniczne.*

ŚREDNIOWIECZNY ZESPÓŁ MIEJSKI TORUNIA

- Obszar wpisany w 1997 r. na podstawie kryteriów II i IV.
- Toruń zawdzięcza swe początki Zakonowi Krzyżackiemu, który w połowie XIII w. zbudował tu zamek, mający służyć za bazę wypadową do podboju i ewangelizacji Prus. Miasto, należące do Hanzy, wkrótce zaczęło odgrywać istotną rolę handlową. O jego randze świadczą liczne okazałe, XIV i XV-wieczne budowle publiczne i prywatne (m.in. Dom Kopernika), wznoszące się na Starym i na Nowym Mieście.

ZAMEK KRZYŻACKI W MALBORKU

- Wpis w 1997 r. na podstawie kryteriów II, III i IV.
- XIII-wieczny, warowny klasztor Zakonu Krzyżackiego został znacznie rozbudowany i upiększony po 1309 roku, kiedy przeniesiono tu z Wenecji siedzibę Wielkiego Mistrza. Ten znakomity przykład średniowiecznego zamku ceglanego popadł następnie w ruinę, ale został pieczołowicie odrestaurowany na przełomie XIX i XX w. To właśnie w Malborku powstało wiele obowiązujących dzisiaj technik konserwatorskich. Po poważnych zniszczeniach w czasie II Wojny Światowej, zamek został ponownie odrestaurowany na podstawie szczegółowej dokumentacji opracowanej przez jego wcześniejszych konserwatorów.

KALWARIA ZEBRZYDOWSKA: MANIERYSTYCZNY ZESPÓŁ ARCHITEKTONICZNY I KRAJOBRAZOWY ORAZ PARK PIELGRZYMKOWY

- Zespół wpisano w 1999 r. na podstawie kryteriów II i IV.
- W Kalwarii Zebrzydowskiej uderza malowniczy krajobraz kulturowy o wymowie duchowej. Otoczenie naturalne, w które wpisują się symboliczne miejsca odnoszące się do Męki Pańskiej oraz do życia Matki Boskiej, pozostało prawie niezmienione od XVII w. Kalwaria Zebrzydowska nadal stanowi cel pielgrzymek.

KOŚCIOŁY POKOJU W JAWORZE I ŚWIDNICY

- Kościoły zostały wpisane w 2001 r. na podstawie kryteriów III, IV i VI.
- Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy, największe w Europie budowle sakralne o konstrukcji szkieletowej, zostały wzniesione na Śląsku w połowie XVII w., w następstwie Pokoju Westfalskiego, regulującego kwestie religijne. Ograniczone warunkami politycznymi i materiałowymi, świadczą o poszukiwaniu wolności religijnej i przyjmują formy wyrazu właściwe kościołom katolickim, lecz mało rozpowszechnione w tradycji luterańskiej.

DREWNIANE KOŚCIOŁY POŁUDNIOWEJ MAŁOPOLSKI BINAROWA, BLIZNE, DĘBNO, HACZÓW, LIPNICA MUROWANA, SĘKOWA

- Wpis w 2003 r. na podstawie kryteriów III i IV.
- Drewniane kościoły południowej Małopolski stanowią wyjątkowy przykład różnych aspektów tradycji budowlanych kościołów średniowiecznych w kulturze rzymsko-katolickiej. Do ich budowy wykorzystano technikę zrębową, rozpowszechnioną w Europie Północnej i Wschodniej od średniowiecza. Kościoły powstawały z fundacji rodzin szlacheckich i były symbolem prestiżu. Stanowiły interesującą alternatywę dla budowli murowanych, powstających w miastach.

PARK MUŻAKOWSKI

- Obiekt transgraniczny polsko-niemiecki
Wpis w 2004 r. na podstawie kryterium I i IV.
- Park krajobrazowy o powierzchni 559,90 hektarów, rozciągający się po obu stronach Nysy Łużyckiej, wzdłuż której przebiega granica polsko-niemiecka, został stworzony przez księcia Hermanna von Pückler-Muskau w latach 1815-1844. Park, harmonijnie wpisany w wiejski krajobraz, zapoczątkował nowe podejście w projektowaniu krajobrazu i wpłynął na rozwój architektury krajobrazu w Europie i Ameryce. Zaprojektowany jako „obraz malowany za pomocą roślin” nie miał nawiązywać do klasycystycznego krajobrazu, wyobrażenia Edenu czy utraconej doskonałości, ale wykorzystywał miejscową roślinność do podkreślenia walorów istniejącego krajobrazu. Ten „zintegrowany krajobraz” rozciąga się aż do miasta Muskau, poprzez pasy zieleni tworzące parki miejskie otaczające obszary zabudowane. Miasto stało się w ten sposób jednym z elementów utopijnego krajobrazu. W skład obiektu wchodzi również odbudowany zamek, mosty i arboretum.

HALA STULECIA WE WROCŁAWIU

- Wpis w 2006 r. na podstawie kryteriów I, II i IV.
- Hala Ludowa we Wrocławiu została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO pod swoją pierwotną nazwą, jako Hala Stulecia (Centennial Hall in Wrocław). Jest to nazwa znana powszechnie i stosowana przez badaczy architektury od chwili wzniesienia tej monumentalnej budowli do czasów obecnych.
- Jest to budowla przełomowa w historii architektury wykorzystującej żelazobeton. Wzniesiona została w latach 1911-1913 przez architekta Maxa Berga na terenach Wystawy Stulecia jako budowla wielofunkcyjna służąca rekreacji. Zbudowana na planie koła z czterema absydami, Hala mieści ogromną cylindryczną widownię na około 6000 osób. Wznosząca się na wysokość 23 metrów kopuła zwieńczona jest latarnią ze stali i szkła. Hala Stulecia jest rozwiązaniem pionierskim pod względem architektonicznym i inżynierskim, dokumentującym przenikanie się różnych wpływów we wczesnych latach XX wieku i stanowiącym zasadniczy punkt odniesienia dla dalszego rozwoju budownictwa w dziedzinie dużych konstrukcji zbrojonych.

DREWNIANE CERKWIE W POLSKIM I UKRAIŃSKIM REGIONIE KARPAT

- Seryjny wpis transgraniczny polsko-ukraiński w 2013 r. na podstawie kryteriów III i IV.
- Wpis obejmuje 16 wybranych cerkwi, z których osiem znajduje się na terytorium Polski i osiem na Ukrainie. Są to: cerkiew św. Paraskiewy w Radrużu, cerkiew Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Chotyńcu, cerkiew św. Michała Archanioła w Smolniku, cerkiew św. Michała Archanioła w Turzańsku (Podkarpacie) i cerkiew św. Jakuba Młodszeo Apostoła w Powroźniku, cerkiew Opieki Bogurodzicy w Owczarach, cerkiew św. Paraskiewy w Kwiatoniu, cerkiew św. Michała Archanioła w Brunarach Wyżnych (Małopolska) i osiem na Ukrainie (cerkiew Zesłania Ducha Świętego w Potyliczu, cerkiew św. Dymitra w Matkowie, cerkiew Świętej Trójcy w Żółkwi, cerkiew św. Jerzego w Drohobyczu (obwód lwowski), cerkiew Św. Ducha w Rohatyniu i cerkiew Narodzenia Theotokos w Werbiażu Niżnym (obwód iwanofrankowski), cerkiew Wniebowstąpienia Pańskiego w Jasinie i cerkiew św. Michała w Użoku (obwód zakarpacki).
- Cerkwie są budowlami o konstrukcji zrębowej. Zostały wzniesione w okresie od XVI do XIX wieku jako świątynie społeczności wyznania prawosławnego i grecko-katolickiego. Według typów architektonicznych wyróżnia się cerkwie halickie, łemkowskie, bojkowskie i huculskie. Obrzędowość, ikonografia i technika związane z kulturą poszczególnych grup etnicznych rozwijały się na przestrzeni dziejów. Świątynie są świadectwem odrębnych tradycji budowlanych, zakorzenionych w tradycji Kościoła Wschodniego. Zawierają elementy lokalnego budownictwa i symboliczne odniesienia do kosmogonii danej społeczności. Trójdzielne świątynie wieńczą namiotowe lub cebulaste hełmy. W obrębie obszarów wpisanych, poza cerkwiami znajdują się drewniane dzwonnice, cmentarze i bramy, wewnątrz cerkwi – ikonostasy i polichromie.

KOPALNIA RUD OŁOWIU, SREBRA I CYNKU W TARNOWSKICH GÓRACH ORAZ SYSTEM GOSPODAROWANIA WODAMI PODZIEMNYMI

- Wpis w 2017 r. na podstawie kryteriów I, II, IV
- Kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku znajduje się na Górnym Śląsku, w jednym z głównym obszarów wydobywczych w Europie Środkowej. Obiekt obejmuje w całości podziemną kopalnię wraz ze sztolniami, szybami, galeriami oraz systemem gospodarowania wodami podziemnymi. Na powierzchni zachowała się XIX-wieczna przepompownia parowa, która jest świadectwem ciągłości prac nad odprowadzaniem wody z kopalni od ponad 300 lat. Dzięki specjalnemu systemowi zbędną wodę wykorzystywano do zaopatrywania miasta w wodę pitną i do użytku przemysłowego. Kopalnia w Tarnowskich Górach miała znaczący udział w światowej produkcji ołowiu i cynku.

KRZEMIONKOWSKI REGION PRADZIEJOWEGO GÓRNICCTWA KRZEMIENIA PASIASTEGO

- Wpis w 2019 r. na podstawie kryteriów III i IV.
- Dobro znajdujące się w regionie Gór Świętokrzyskich składa się z czterech obszarów związanych z górnictwem w epoce neolitu i brązu (ok. 39000 do 1600 lat p.n.e.), kiedy wydobywano tu i poddawano obróbce krzemień pasiasty, służący głównie do wykonywania narzędzi. Podziemne konstrukcje górnicze, miejsca obróbki krzemienia i ok. 4 tysięcy komór i chodników składa się na jeden z najlepiej zachowanych spośród odkrytych do tej pory neolitycznych podziemnych systemów wydobywania i obróbki krzemienia. Stanowi źródło wiedzy o tym, jak żyli i pracowali ludzie w prehistorycznych społecznościach osiadłych i jest świadectwem zaginionej tradycji kulturowej. Jest również dobitnym dowodem na to, że epoka pradziejowa, w której wydobywano krzemień w celu wytwarzania narzędzi, była przełomowym etapem w historii ludzkości.